

Міністерство освіти і науки України  
Харківський національний педагогічний університет  
імені Г. С. Сковороди

Мкртічян О.А.

*Українське мистецтво в історичному вимірі*

*Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи  
здобувачів вищої освіти з дисципліни*

Харків – 2019

Укладач: Мкртічян О.А.

**Рецензенти:**

**Добрунова Л.Е.** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця;

**Ткаченко Л.П.** – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи здобувачів вищої освіти з дисципліни «Українське мистецтво в історичному вимірі». Х.: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2019. 27 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди  
Протокол № 6 від 05.11.2019 р.

Видано за рахунок укладача

©Харківський національний педагогічний  
університет імені Г. С. Сковороди  
© Мкртічян О. А.

**ЗМІСТ**

Пояснювальна записка.....	4
Перелік навчально-методичного забезпечення для самостійної роботи здобувачів вищої освіти з дисципліни .....	9
Організація та керівництво позааудиторною самостійною роботою здобувачів вищої освіти .....	9
Методичні рекомендації з підготовки та захисту доповідей.....	10
Методичні рекомендації з конспектування тексту .....	10
Методичні рекомендації щодо виконання схем, порівняльних та тезових таблиць.....	11
Методичні рекомендації з підготовки та захисту доповідей.....	12
Методичні рекомендації з підготовки та захисту реферату .....	13
Перелік питань до самостійної роботи за темами дисципліни.....	13
Рекомендована література .....	26



### Пояснювальна записка

Згідно з новими вимогами у сфері освіти здобувач вищої освіти повинен мати досвід дослідницької та соціально-оціночної діяльності. Він формується в процесі самостійної діяльності здобувача вищої освіти. Самостійна робота є невід'ємним елементом навчального процесу. При самостійній роботі досягається засвоєння навчального матеріалу, розвиваються теоретичні та практичні навички, настільки важливі для сучасної підготовки фахівців.

Самостійна робота має виховне значення. Вона формує самостійність, відповідальність за доручену справу, творче ставлення до завдань, уміння володіти собою як сукупність навичок, що відіграють істотну роль в структурі особистості.

Дисципліна «Українське мистецтво в історичному вимірі» являє собою складну картину розвитку різних шкіл, течій, стилів, взаємопроникнення форм і традицій в мистецтві.

Зміст дисципліни «Українське мистецтво в історичному вимірі» ґрунтується на відомостях з історії творчої діяльності людства в усьому їх різноманітті. Основна увага приділяється розвитку українського мистецтва від джерел до сучасних течій.

Метою навчальної дисципліни «Українське мистецтво в історичному вимірі» є формування основних знань і навичок, необхідних для виконання посадових обов'язків, оволодіння загальнокультурними компетенціями в області створення естетичного середовища проживання людини та професійними компетенціями; залучення здобувачів вищої освіти до сприйняття мистецтва в контексті духовної культури, визначення його соціально-естетичної сутності, взаємозв'язків з релігією, філософією, науково-технічним прогресом, формування у здобувача вищої освіти багатопланових теоретичних знань і практичних навичок в галузі історії музичного та образотворчого мистецтва; розвиток навичок аналітичного мислення, розширення світогляду, підвищення загальної культури; виховання та розвиток естетичного смаку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні **знати**:

- основні етапи історії українського мистецтва; специфіку українського мистецтва в різні історичні періоди;
- основні концепції і теоретичні дослідження по українському мистецтву;
- методи аналізу, теоретичні дослідження з вітчизняного мистецтва;
- основні процеси вітчизняного художнього життя, стилі, твори;
- характерні риси та специфіку художніх стилів, імена та особливості творів;
- матеріальну вітчизняну культуру і прикладне мистецтво в різні історичні періоди;
- рівень розвитку мистецького життя різних регіонів України;

### вміти:

- володіти навичками художнього аналізу, теоретичними знаннями в галузі мистецтва;
- знаходити й систематизувати інформацію про вітчизняне мистецтво різних епох;
- класифікувати за ступенем надійності інформацію про вітчизняне мистецтво;
- використовувати мистецтвознавчі терміни та методи для участі в дискусіях з проблем українського мистецтва і художньої культури;
- інтерпретувати й аргументовано критикувати відомості, отримані в результаті власних спостережень або власної пошукової діяльності з історії мистецтва за допомогою мережі Інтернет;
- уміння правильно будувати усну та письмову мову;
- використовувати мистецтвознавчі терміни для участі в дискусіях з проблем української художньої культури і мистецтва різних століть;
- застосовувати знання з історії українського мистецтва при створенні проекту предметів і виробів декоративно-прикладного мистецтва;
- застосовувати знання з історії вітчизняного мистецтва для формування творчого підходу в проектуванні, для обґрунтування новизни власних концептуальних рішень.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

1. ознайомлення з різними мистецькими школами, течіями, напрямками та їх значенням в історії українського мистецтва;
2. формування вміння самостійно визначати стилістичні особливості художнього твору, вільно й невимушено розповідати про твір мистецтва, характеризуючи його образний зміст, композиційні і жанрові особливості та деякі характерні риси художньої мови;
3. усвідомлення суспільного та естетичного значення мистецтва, зв'язок з кращими гуманістичними ідеалами;
4. використання рекомендованої літератури та знаходження нових джерел інформації; збагачування художньо-словниковий запасу здобувача вищої освіти;
5. розвиток образного мислення, естетичного смаку, здатності до переживання і сприймання творів мистецтва.

Такі знання та вміння формуються в процесі освоєння попередніх базових дисциплін системи загальноосвітньої підготовки: «Світова художня культура», «Історія України», «Основи музичного виховання». Здобувач вищої освіти вміє узагальнювати й аналізувати мистецтвознавчу та історичну інформацію; вміє орієнтуватися в різних стилях, видах і жанрах вітчизняного мистецтва; робить коректні висновки, будує коректні логічні зв'язки, узагальнюючи зібрану інформацію і результати роботи зі спеціальною літературою; володіє навичками пошуку інформації в мережі Інтернет.



### Зміст дисципліни:

- Тема 1. Мистецтво як форма духовної культури людини. Соціальні функції мистецтва.  
 Тема 2. Українське мистецтво в контексті європейської і світової культури.  
 Тема 3. Перші пам'ятники художньої діяльності первісної людини.  
 Тема 4. Роль архаїчних релігійних вірувань в первісному мистецтві.  
 Тема 5. Вплив античності на становлення української культури.  
 Тема 6. Українська культура княжого періоду (IX-XII ст.): писемність і освіта.  
 Тема 7. Архітектура. Перший кам'яний храм Київської Русі – Десятинна церква. Київська Софія. Художнє рішення екстер'єру та інтер'єру.  
 Тема 8. Іконопис як загальнолюдська цінність  
 Тема 9. Формування музичної культури Київської Русі  
 Тема 10. Мистецтво як засіб естетичного виховання особистості дошкільника.  
 Тема 11. Українське мистецтво XIV – першої половини XVII ст.  
 Тема 12. Мистецтво епохи бароко (II половина XVII – XVIII ст.).  
 Тема 13. Життя та творчість Г. С. Сковороди як явище української барокової культури.  
 Тема 14. Художня культура України XIX століття.  
 Тема 15. Мистецтво України XX ст.  
 Тема 16. Сучасна українська культура: мистецтво дизайну і естетика середовища.

Щодо якісного освоєння дисципліни набуває великого значення правильна організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти, яка включає консультування за завданнями самостійної роботи, її контроль, організацію екскурсій до музеїв і виставкових залів, спільна робота над творчими презентаціями тем. Здобувачам освіти пропонується список літератури для самостійного вивчення, теми для рефератів чи усних повідомлень, які необхідно органічно включати в структуру аудиторних занять.

Видами завдань для позааудиторної самостійної роботи здобувачів вищої освіти пропонується:

- ✓ читання додаткової літератури, структурування тексту за допомогою складання контрольних питань, відповіді на поставлені контрольні питання, виписки (конспектування) тексту для усних і письмових повідомлень, виступів на семінарі, анутовання, порівняльний аналіз мистецтвознавчих досліджень з питань;
- ✓ історії образотворчих мистецтв, використання Інтернету, виконання презентацій з використанням пристроїв мультимедіа;
- ✓ самостійна робота здобувачів вищої освіти носить варіативний характер з урахуванням специфіки спеціальності, індивідуальних їх особливостей;
- ✓ самостійна робота здобувача вищої освіти може здійснюватися індивідуально або групами, в залежності від обсягу, конкретної тематики та рівня складності роботи;

Критеріями оцінки результатів позааудиторної роботи здобувача вищої освіти є:

- ✓ обґрунтованість і чіткість викладу відповіді;
- ✓ здатність виділяти головне в обробленій інформації, систематизування інформації;
- ✓ оформлення матеріалу відповідно до вимог;
- ✓ творчий підхід до завдання.

### РОЗПОДІЛ ГОДИН / ТЕМ ЗА ВИДАМИ ЗАНЯТЬ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
<b>Модуль 1</b>						
<b>Змістовий модуль 1.</b>						
Тема 1. Мистецтво як форма духовної культури людини. Соціальні функції мистецтва	5	2				3
Тема 2. Українське мистецтво в контексті європейської і світової культури	5	2				3
Тема 3. Перші пам'ятники художньої діяльності первісної людини	5	2				3
Тема 4. Роль архаїчних релігійних вірувань в первісному мистецтві	5		2			3
Тема 5. Вплив античності на становлення української культури	5	2				3
Тема 6. Українська культура княжого періоду (IX-XII ст.): писемність і освіта	5		2			3
Тема 7. Архітектура. Перший кам'яний храм Київської Русі – Десятинна церква. Київська Софія. Художнє рішення екстер'єру та інтер'єру	5		2			3



Тема 8. Іконопис як загальнопопедська цінність	5		2			3
Тема 9. Формування музичної культури Київської Русі	5		2			3
Разом за змістовим модулем 1	45	8	10			27
<b>Змістовий модуль 2.</b>						
Тема 10. Мистецтво як засіб естетичного виховання особистості дошкільника	7	4				3
Тема 11. Українське мистецтво XIV – першої половини XVII ст.	7	4				3
Тема 12. Мистецтво епохи бароко (II половина XVII – XVIII ст.)	5		2			4
Тема 13. Життя та творчість Г.С. Сковороди як явище української барокової культури	5		2			4
Тема 14. Художня культура України XIX століття	5		2			5
Тема 15. Мистецтво України XX ст.	5		2			4
Тема 16. Сучасна українська культура: мистецтво дизайну і естетика середовища	5		2			4
Разом за змістовим модулем 2	45	8	10			27

### Перелік навчально-методичного забезпечення для самостійної роботи здобувачів вищої освіти з дисципліни

Самостійна діяльність передбачає:

- роботу з текстами і першоджерелами, складання конспекту;
- пошук інтернет-ресурсів;
- роботу з навчально-методичною літературою.

### Організація та керівництво позааудиторною самостійною роботою здобувачів вищої освіти

Самостійна позааудиторна робота є окремим жанром освітнього процесу і будується за певним технологічним циклом, який передбачає наступну послідовність етапів проведення:

- планування;
- відбір матеріалу, що виноситься на самостійну роботу;
- методичне та матеріально-технічне забезпечення самостійної роботи;
- постійний моніторинг і оцінка самостійної роботи.

Викладач для забезпечення навчального процесу:

- розподіляє матеріал робочої програми дисципліни за блоками;
- інформує про зміст, тематику за всіма видами робіт і занять, що проводяться в даному семестрі, а також про встановлення термінів звіту за кожним блоком;
- розробляє завдання для внутрішньблокових самостійних робіт, контрольних заходів;
- забезпечує здобувачів вищої освіти необхідними методичними матеріалами та переліком інформаційних ресурсів, що підлягають самостійному вивченню;
- доводить до відома здобувачів вищої освіти графік проведення консультацій;
- інформує здобувачів вищої освіти про результати контролю їх діяльності.

Для підвищення ефективності самостійної роботи викладач розробляє спеціальні програми організації навчальних занять, які повинні включати як всі види аудиторних занять, так і самостійну роботу здобувачів вищої освіти з визначенням обсягів завдань, трудомісткості їх виконання, формами контролю. Програми, які розробляються за кожною темою навчального курсу, містять основні питання лекцій, практичних занять, необхідний перелік літературних джерел, документів, тестів, набір наочних посібників (схем, графіків, слайдів тощо).



#### Методичні рекомендації з підготовки та захисту доповідей

При підготовці доповіді необхідно:

- вибрати тему;
- підібрати необхідну літературу за темою та вивчити її;
- добре продумати й скласти докладний план;
- виділити основні положення в досліджуваних джерелах;
- підтвердити висунуті положення прикладами з тексту;
- подумати над правильністю та доказовістю висунутих в джерелах положень;
- зіставити факти, що розглядаються в літературі, виділити загальне та особливе, узагальнити вивчений матеріал відповідно до наміченого плану;
- зробити висновки;
- підготувати необхідні до роботи особисті спостереження, приклади, ілюстрації.

При роботі над доповіддю здобувач вищої освіти, крім рекомендованої літератури, повинен самостійно підібрати інші джерела за обраною ним темою.

#### Методичні рекомендації з конспектування тексту

Конспект як один з різновидів вторинних документів фактографічного ряду — це короткий запис основного змісту тексту за допомогою тез. Існує два різновиди конспектування: конспектування письмових текстів (документальних джерел, наприклад, критична стаття); конспектування усних повідомлень (наприклад, лекцій). Конспект може бути коротким або докладним.

Необхідно уточнити, що запис як в письмовій, так і усній мові не відноситься до конспектування. Успішність конспекту залежить від умінь структурування матеріалу. Важливо не тільки навчитися виділяти основні поняття, а й намічати зв'язок між ними.

Якщо робота йде з друкованим джерелом, треба знати наступне: текст складається з абзаців, їх призначення — полегшити зорове сприйняття тексту і позначити початок нової авторської думки, положення. Дуже важливо навчитися виражати головну думку, укладену в абзаци, своїми словами, зберігати при цьому логіку викладу тексту автором. Іноді з абзацу можна витягти не один, а кілька тез.

Загальні рекомендації зі складання конспекту:

1. Визначте мету складання конспекту.
2. Читаючи досліджуваний матеріал в електронному вигляді в перший раз, розділіть його на основні змістові частини, виділіть головні думки, сформулюйте висновки.
3. Якщо складате план-конспект, сформулюйте назви пунктів і визначте інформацію, яку необхідно включити в план-конспект для розкриття пунктів плану.

4. Найбільш важливі положення досліджуваного матеріалу (тези) послідовно й коротко викладайте своїми словами або у вигляді цитат.

5. Включайте в конспект не тільки основні положення, але й обґрунтовують їх висновки, конкретні факти та приклади (без докладного опису).

6. Складаючи конспект, записуйте окремі слова скорочено, виписуйте тільки ключові слова, робіть посилання на сторінки роботи, що конспектується, застосовуйте умовні позначення.

7. Щоб форма конспекту відображала його зміст, розміщуйте абзаци «сходінками», подібно пунктами підпунктами плану, застосовуйте різноманітні способи підкреслення, використовуйте олівці і ручки різного кольору.

8. Відзначаєте незрозумілі місця, нові слова, імена, дати.

9. Наведіть довідки про осіб, події, про які йдеться в тексті. При запису необхідно винести довідкові дані на поля.

10. При конспектуванні необхідно намагатися висловити авторську думку своїми словами. Прагніть до того, щоб один абзац авторського тексту був переданий при конспектуванні одним, максимум двома реченнями.

#### Методичні рекомендації щодо виконання схем, порівняльних та тезових таблиць

Однією з таких форм самостійної роботи здобувача вищої освіти є створення схем або таблиць досліджуваного матеріалу з досліджуваної дисципліни. Викладачем забезпечується формування крім списку використаних джерел, як основної та додаткової, інших джерел самостійної роботи майбутнього фахівця (наприклад, Інтернет-ресурс).

Викладачем додаються зразки та рекомендації щодо створення різних схем, а також методика формування порівняльного аналізу при складанні таблиці.

Даний метод визначається як частково пошуковий, тобто частина матеріалу зі створення схем визначається викладачем, а інша частина матеріалу підбирається самим здобувачем вищої освіти.

Здобувач вищої освіти, застосовуючи рекомендації, розглядає виявлений науково-практичний і навчальний матеріал з позиції аналізу для формування певної схеми або таблиці. Такий метод є репродуктивним, що сприяє формуванню монологічного висловлювання здобувача вищої освіти, визначає основні моменти, принципи та способи, що служать підставою для формування схеми або таблиці, а в подальшому для її подання або захисту.

Самостійно й індивідуально кожен зі здобувачів вищої освіти виявляє на основі аналізу теоретичного матеріалу необхідні та достатні для заповнення порівняльної таблиці відомості. Педагогічна цінність такої роботи здобувача вищої освіти полягає в забезпеченні розвитку мислення, самостійності та активності майбутнього фахівця, при максимальній індивідуалізації завдання, з



урахуванням його психофізіологічних особливостей. Робота кожного оцінюється викладачем з позиції логічного і образного мислення.

### Методичні рекомендації з підготовки та захисту доповідей

Доповідь – публічне повідомлення, що представляє собою розгорнутий виклад певної теми.

Етапи підготовки доповіді:

- визначення мети доповіді;
- підбір необхідного матеріалу, що визначає зміст доповіді;
- складання плану доповіді, розподіл зібраного матеріалу в необхідній логічній послідовності;
- загальне знайомство з літературою та виділення серед джерел головного;
- уточнення плану, відбір матеріалу до кожного пункту плану;
- композиційне оформлення доповіді;
- заучування, запам'ятовування тексту доповіді, підготовки тез виступу;
- виступ з доповіддю;
- обговорення доповіді;
- оцінювання доповіді.

Композиційне оформлення доповіді це його реальна зовнішня структура, в ній відбивається співвідношення частин виступу за цілями, стилістичними особливостями, за обсягом, поєднанню раціональних і емоційних моментів, як правило, елементами композиції доповіді є: вступ, визначення предмета виступу, виклад, висновок.

Виступ складається з наступних частин:

Вступ допомагає забезпечити успіх виступу з будь-якої тематики.

Вступ має містити:

- назву доповіді;
- повідомлення основної ідеї;
- сучасне оцінку предмету викладу;
- перелік питань, що розглядаються;
- цікаві для слухачів форми викладу;
- акцентування оригінальності підходу.

Основна частина, в якій виступає повинен розкрити суть теми, зазвичай будується за принципом звіту. Завдання основної частини: уявити досить даних для того, щоб слухачі зацікавилися темою і захотіли ознайомитися з матеріалами.

Висновок – це чітке узагальнення та короткі висновки з певної теми.

### Методичні рекомендації з підготовки та захисту реферату

Реферат – це аналітичний огляд або розгорнута рецензія, в якій обґрунтовується актуальність досліджуваної теми, коротко викладаються та аналізуються змістовні й формальні позиції досліджуваних текстів, формуються узагальнення та висновки.

Алгоритм підготовки реферату:

- продумайте тему роботи, визначте зміст, складіть попередній план;
- складіть список літератури, вивчаючи її, фіксуйте матеріали, які плануєте включити в текст роботи, розподіляючи їх за розділами складеного Вами плану роботи;
- робіть виписки до використовуваних матеріалів;
- у вступі до роботи розкрийте актуальність теми, предмет і об'єкт вивчення, вкажіть мету і завдання роботи, методи вивчення теми;
- послідовно розгорніть всі передбачені планом питання, обґрунтуйте, пояснюйте основні положення, підкріплюючи їх конкретними прикладами та фактами;
- проявляйте своє особисте ставлення, відобразіть в роботі свої власні думки;
- у заключній частині роботи зробіть висновки;
- перечитайте роботу та зафіксуйте помічені недоліки, виправте їх.

Порядок захисту рефератів.

1. Реферат здається на перевірку викладачеві за 1-2 тижні до залікового заняття, викладач знайомить здобувача вищої освіти з зауваженнями, рекомендаціями щодо їх ліквідації.

2. Захист реферату передбачає: виступ з теми реферату не більше 5-7 хвилин; відповіді на питання опонентів.

3. Загальна оцінка за реферат виставляється з урахуванням критеріїв оцінки роботи, наприклад оцінки автореферату, оформлення роботи, логічності та чіткості у викладі матеріалу, вміння вести дискусію, відповідей на питання опонентів, дотримання регламенту виступу тощо.

### Перелік питань до самостійної роботи за темами дисципліни

#### Змістовий модуль 1. Історичний розвиток українського мистецтва: від витоків до I пол. XVII ст.

#### Тема 1. Мистецтво як форма духовної культури людини. Функції мистецтва

Самостійна робота здобувача вищої освіти:

1. Робота з конспектом аудиторної лекції та додатковими джерелами
2. Проілюструвати функції мистецтва прикладами.



3. Скласти класифікації мистецтв, в залежності від переважаючих ознак

*Відповісти на контрольні питання:*

1. Як співвідносяться поняття «художня культура» і «мистецтво»?
2. Аргументувати тезу: «мистецтво – відображення дійсності».
3. Аргументувати тезу: «мистецтво є особливий тип художньої діяльності»
4. Аргументувати тезу: «мистецтво – особливий тип художнього мислення»
5. Аргументувати тезу: «мистецтво – спосіб творення і перетворення життя»
6. Чому мистецтво вважають соціальним явищем?
7. Що означає гуманізм мистецтва?
8. Розкрити перетворюючу функцію мистецтва.
9. У чому полягає пізнавальна функція мистецтва?
10. Чому говорять, що мистецтво втішає?
11. У чому проявляється філософічність мистецтва?
12. Що означає функція передбачення?
13. Чому говорять, що мистецтво сприяє спілкуванню?
14. У чому полягає виховна функція мистецтва?
15. Що мається на увазі під естетичною функцією мистецтва?
16. Розкрити поняття «вид мистецтва».
17. Які ознаки можуть бути покладені в основу класифікацій мистецтв?
18. Які мистецтва називають образотворчими, виразними, синтетичними?

## **Тема 2. Українське мистецтво в контексті європейської і світової культури**

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Робота з конспектом аудиторного лекції та додатковими джерелами (список додається нижче)

*Відповісти на контрольні питання:*

1. В чому полягає вплив європейського мистецтва на українську культуру?
2. Яку позицію займає українське театральне мистецтво в контексті європейських міжнародних театральних фестивалів?
3. Поясніть поняття: модерне, сучасне і новітнє мистецтво.
4. Підготуйте повідомлення за темою «Чому ми маємо навчатися на мистецьких заняттях?», «Потенціал мистецтва для формування патріотичних почуттів сучасної молоді».

## **Тема 3. Перші пам'ятники художньої діяльності первісної людини**

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Знайомство з артефактами первісної художньої діяльності на сторінках мережі Інтернет, енциклопедичних, мистецтвознавчих видань.

*Відповісти на контрольні питання:*

1. Чому культура з'явилася одночасно з виникненням людства?
2. Що спонукало стародавню людину займатися художньою діяльністю?
3. Чи виявляється спадщина первісної культури сьогодні?
4. Чи можна говорити про архітектуру в первісній культурі?
5. Які джерела знань про первісну культуру?
6. Яка роль археології в формуванні уявлення про первісну культуру?
7. Яка роль етнографії в формуванні уявлення про первісну культуру?
8. Яка роль мови у формуванні уявлення про первісну культуру?
9. Яку роль зіграли ритуали, звичаї стародавніх людей в формуванні художньої культури?
10. Які види мистецтва виділяються в культурі первісних людей? Яка їхня специфіка?
11. Які теми та образи були популярні в творчості первісних людей?
12. Які особливості будівель у первісних людей?
13. Чому вчені розглядають художню творчість первісних людей як галузь емпіричного знання?

*Вимоги до знань:* здобувач вищої освіти повинен знати джерела знань про давню культуру, умови формування первісних мистецтв і особливості їх вираження.

*Вимоги до вмінь:* дізнаватися про пам'ятки первісного мистецтва, висловлювати свої емоції щодо відношення до них, аргументувати свої судження за темою, відповідати на контрольні питання.

## **Тема 4. Роль архаїчних релігійних вірувань в первісному мистецтві**

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Генезис зображення тварин. Від рельєфу до контурного малюнка.
2. Написання реферату: «Мистецтво як засіб спілкування між людьми та природою».
3. Живопис Капової печери. Історія виникнення та загальна характеристика.
4. Визначити взаємозв'язок ранніх форм релігії і стародавнього мистецтва. Магія і її елементи в первісній творчості.
5. Запропонувати відтворити фрагмент наскельного живопису: сцени полювання.
6. Феномен скіфського «звіриного» стилю. Скарби курганів. «Скіфська пектораль».

*Відповісти на питання:*

1. Коли й чому зародилося мистецтво? Назвіть найдавніші його форми.
2. Що таке релігія і коли вона з'явилася? Кому і як поклонялися давні люди?
3. Як стародавні люди уявляли собі загробне життя?



4. Як пов'язані вірування людини та мистецтво?
5. Де і як знайдені найдавніші пам'ятники живопису?
6. Особливості наскельного живопису
7. Хто така «палеолітична Венера»?
8. Назвіть давні культові спорудження.

*Вимоги до знань:* здобувач вищої освіти повинен мати уявлення про різноманіття релігійних вірувань давньої людини, взаємозв'язок релігії та мистецтва, особливості культових кам'яних споруджень.

*Вимоги до вмінь:* здобувач вищої освіти повинен застосовувати отримані знання в аналізі та описі пам'яток мистецтва, визначати місце й час його створення, видові характеристики.

### Тема 5. Вплив античності на становлення української культури

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Перегляд ілюстративного матеріалу з теми з різних джерел (підручники, альбоми, відеофільми, Інтернет). Бажано підготувати особисту добірку ілюстративного матеріалу за темою.
2. Порівняння творів скульптури та розписів різних періодів розвитку античного мистецтва з метою виділити спільне та відмінне в образотвірчій мові, зробити письмовий аналіз.
3. Написання реферату з одного з аспектів теми або складання електронної презентації за темою.
4. Запропонувати ескіз стилізованого макіяжу та зачіски для сценічного образу.
5. Мистецтво Херсонесу.
6. Культура та мистецтво грецьких міст Північного Причорномор'я.
7. Мистецтво Ольвії.

*Відповіді на контрольні питання:*

1. Хто зробив одним із перших опис територій України та народів, які проживали в ті часи?
2. З чим пов'язане бурхливе зростання та розквіт античного мистецтва?
3. Порівняйте культурні цінності, що визначають світосприйняття стародавніх греків і римлян.
4. З історією якої держави безпосередньо пов'язана велика грецька колонізація?
5. Як давні елліни називали Чорне море?
6. Що становить духовну скарбницю Греції та Риму?
7. Що призвело до розквіту античних міст-полісів у IV-III ст. до н.е. у Північному Причорномор'ї?
8. Планування та забудова міст Північного Причорномор'я (Ольвія, Херсонес, Пантікапей)

*Вимоги до знань:* здобувач вищої освіти повинен мати уявлення про різноманітної культури античності; знати особливості архітектури, скульптури, розписів і їх виразні особливості.

*Вимоги до вмінь:* здобувач вищої освіти повинен мати уявлення про пам'ятники античної культури виділяти їх характерні особливості; висловлювати особисту думку стосовно мистецтва Північного Причорномор'я, відповідати на контрольні запитання, самостійно систематизувати та обробляти інформацію з теми та презентувати її, використовувати особливості античного стилю для формування вигляду сучасної людини

### Тема 6. Українська культура княжого періоду (IX-XII ст.): писемність і освіта

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Становлення літописання. «Повість временних літ» – основний літописний пам'ятник з історії Стародавньої Русі.
2. Джерела літописів Київської Русі.
3. Складіть сімкейи на тему «Літописи Київської Русі».
4. Складіть ребус і кросворд на тему «Літописання Київської Русі».
5. Відзначте способи взаємозв'язку слова та зображення в давньоруській культурі.
6. Декоративне оформлення книг: книжкова мініатюра.
7. Мистецтво рукописної книги XI ст. Видатні пам'ятки, їх характеристика

*Відповіді на питання:*

1. Розкажіть про жанрову систему давньоруської літератури.
2. Які оригінальні житія ви знаєте?
3. До якого жанру належить «Слово про Закон і Благодать»?
4. Які жанрові елементи присутні в «Слові о полку Ігоревім»?
5. Назвіть перші книги з мініатюрами. Що Ви знаєте про техніку виготовлення?
6. Мініатюри Остромирів Евангелія та Ізборника Святослава: сюжети, мистецькі зв'язки з перегородчастими емаллями. «Трансформація монументального історизму».

*Вимоги до знань:* здобувач вищої освіти повинен мати уявлення про давньоруський період історії, особливо підкресливши обумовленість всіх сторін діяльності людини, в тому числі і мистецтва.

*Вимоги до вмінь:* здобувач вищої освіти повинен застосовувати виявити закономірності. «паралельність» тих процесів, які характерні як для живопису, так і для літератури, простежити процес зародження в надрах давньоруського мистецтва нового ставлення до людини, до зображення реального земного світу.



## Тема 7. Архітектура. Перший кам'яний храм Київської Русі – Десятинна церква, Київська Софія. Художні рішення екстер'єру та інтер'єру.

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Складання електронних доповідей (презентацій) на теми: Християнські храми в нашому місті (історичні пам'ятники)
2. Перші пам'ятники християнського мистецтва Стародавньої Русі (Іллінський собор і Десятинна церква в Києві).
3. Зіставити пам'ятники зодчества: Софійський собор в Києві та Софійський собор у Константинополі.
4. П'ятницька церква в Чернігові. Архітектурно-планувальна характеристика
5. Особливості сакральної архітектури Київської Русі другої половини 11 – початку 12 ст. Монастирські архітектурні комплекси.
6. Борисоглібський собор в Чернігові. Архітектура та різьба.

*Відповіді на питання:*

1. Назвіть найважливіші архітектурні споруди Давньої Русі.
2. Як змінилася архітектура Давньої Русі після прийняття християнства?
3. Які пам'ятники архітектури були побудовані в Києві?
4. Які традиції візантійського зодчества застосовувалися в архітектурі?
5. Чому перші храми називаються хрестово-купольними?
6. З нагоди визначної перемоги над печенігами князь Ярослав велів закласти храм на місці січі. Для виконання замовлення були запрошені кращі майстри. Зодчі заклали великий п'ятинефний храм (в самій Візантії будували тільки тринефний храм). Храм оточили з трьох боків двома галереями. По кутах із західного боку споруджено дві вежі. Справжньою прикрасою собору було багатоглав'я. Про який храм йде мова?

## Тема 8. Іконопис як загальнолюдська цінність

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Перегляд ілюстративного матеріалу з теми. Виявлення особливих рис образотворчої мови іконопису різних періодів розвитку.
2. Стінопис собору Св. Софії в Києві.
3. Визначте традиції та основні сюжети давньоруського іконопису.
4. Ікони XII – XIII ст. Провідні центри іконопису.
5. Схема мозаїчних та стінописних зображень у давньоруських храмах

*Відповіді на питання:*

1. Особливості стилю і образотворчої мови цього періоду. «Монументальний історизм».
2. Єдність стилю різних видів мистецтва: мозаїки, фрески, рельєфи, книжкова мініатюра, емалі, дрібна пластика.

3. Мозаїки та фрески Софії Київської та Михайлівського Золотоверхого монастиря.
4. Система розписів давньоруського храму, іконографія Христа Пантократора, Богоматері Оранти і Свхаристії.
5. Фрески Кирилівської церкви в Києві і церкви Спаса на Берестові.
6. Рельєфи з Києво-Печерської лаври та Михайлівського Золотоверхого монастиря: античні і візантійські мотиви в давньоруському мистецтві.
7. Яке зображення богоматері називається «Одигітрія»?
8. В давньоруському живопису іконописці дотримувалися суворих канонічних правил символіки кольору для зображення релігійних сюжетів і персонажів Святого Письма. Вкажіть, що позначали кольори: золотий, білий, червоний, синій, чорний?
9. Імена яких іконописців XI ст. вам відомі?
10. Що символізує зображення Богоматері?

*Вимоги до знань:* знати умови формування іконописних шкіл в середньовічній Русі, особливості художньої мови ікон.

*Вимоги до вмінь:* співвідносити світське мистецтво з церковним, знаходити відмінності образотворчої та виразної мови, формулювати цінність іконописного мистецтва.

## Тема 9. Формування музичної культури Київської Русі

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Схарактеризуйте музичну культуру Київської Русі.
2. Знаменний спів.
3. Партечний спів.
4. Билина як характерний жанр усної народної творчості.
5. Мистецтво дзвону.

*Відповіді на питання:*

1. Під керівництвом кого розвивається музична культура Київської Русі?
2. Який музичний інструмент «відганяє смерть і хвороби»?
3. Як по іншому називають знаменний розспів?
4. Який музичний інструмент є основним в музичному мистецтві Київської Русі?
5. У якому столітті в музичній культурі з'явився колокольний дзвін?
6. Що лежить в основі давньоруського співочого мистецтва?
7. У якому столітті в музичній культурі з'явилася творчість скоморохів?

*Вимоги до знань:* знати еволюцію музичного мистецтва; основні стилістичні напрямки, жанрову «палітру» музичного мистецтва; творчі портрети композиторів і їх внесок в музичне мистецтво, історію створення, особливості будови та стилістики музичних творів.



*Вимоги до вмінь:* розповідати про музику Київської Русі, оперувати музичними термінами та поняттями, орієнтуватися в жанрах та напрямках музичного мистецтва.

#### Тема 10. Мистецтво як засіб естетичного виховання особистості

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Програми естетичного виховання, що реалізуються в дошкільній освіті.
2. Значення естетичного виховання.
3. Розвиток творчості в дошкільному віці.
4. Народне мистецтво, як засіб формування естетичного ставлення до дійсності.
5. Взаємозв'язок естетичного виховання з моральним, трудовим, художнім вихованням
6. Розробка творчих завдань з одного виду мистецтва (проведення та обговорення творчих завдань, що розроблені здобувачами освіти).

*Відповіді на питання:*

1. Яка мета естетичного виховання?
2. Від чого залежить ефективність естетичного виховання?
3. До якої освітньої галузі відноситься сприйняття музики, художньої літератури, фольклору?
4. Кому з основоположників вітчизняної педагогіки належать слова: «Музичне виховання – це не виховання музиканта, а, перш за все, виховання людини»?
5. «Дитяче образотворче мистецтво ми розуміємо як свідоме відображення дитиною навколишньої дійсності в малюнку, ліпленні, конструюванні, відображення, яке побудоване на роботі уяви, на відображенні своїх спостережень, а також вражень, отриманих через слово, картинку та інші види мистецтва», - писав ( -а): \_\_\_\_\_
6. До якого виду мистецтва належить книжкова ілюстрація?
7. Опишіть правильну послідовність процесу обстеження предмета.

*Вимоги до знань:* знати про види мистецтва, види образотворчої діяльності, види музичної діяльності, види театралізованої діяльності, основи аніматорства; педагогічний інструментарій ознайомлення з мистецтвом.

*Вимоги до вмінь:* уміння доцільно використовувати прийоми, методи та форми роботи задля вирішення освітніх завдань в роботі з вихованцями, добирати зміст знань про види мистецтва, враховуючи вікові особливості, визначати зміст мистецької освіти; створювати розвивальне естетичне середовище; планувати роботу з формування художньо-практичної компетенції дитини.

#### Тема 11. Українське мистецтво XIV – першої половини XVII ст.

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Вкажіть особливості розвитку української культури другої половини XVI – першої пол. XVII ст.
2. Якими були особливості розвитку архітектури й містобудування на українських землях у XVI ст.?
3. Назвіть тогочасні архітектурні пам'ятки.
4. Які жанри образотворчого мистецтва існували в Україні в XVI ст.?
5. Схарактеризуйте оборонне та кам'яне цивільне зодчество.
6. Визначте архітектурно-стильові відмінності споруд Галицько-Волинського князівства.

*Відповіді на питання:*

1. Як розвивалася культура українських земель і якими були її особливості в другій половині XIV-XVII ст.;
2. Які видатні пам'ятки архітектури та образотворчого мистецтва тієї доби збереглися до теперішнього часу;
3. Чому серед архітектурних споруд тієї доби домінують замки й фортеці.
4. Які основні риси культури Галицько-Волинського князівства? Чи наслідувала вона культуру Київської Русі?
5. У чому особливості релігійної ситуації на українських землях у другій половині XIV-XV ст.?
6. Яка книга стала першою пам'яткою українського книгодрукування?
7. Який внесок у розвиток освіти означеної доби зробили такі діячі, як Галышка Гулевичівна та Петро Конашевич-Сагайдачний?
8. У чому полягає ідейна спрямованість полемічної літератури?
9. Як проявила себе ренесансна традиція в мистецтві України?
10. Схарактеризуйте український фольклор литовсько-польського періоду.

*Вимоги до знань:* знати осередки соціального і культурного життя, ідеї Ренесансу в Україні, напрями в архітектурі, образотворчому і музичному мистецтві українського народу, про традиційно-побутову культуру та звичай українського народу того часу, умови існування шкільних та мандрівних театрів.

*Вимоги до вмінь:* уміння аналізувати передумови, що сприяли становленню культури епохи Відродження; пояснити, як виявила себе ренесансна традиція на теренах України; виділяти основні напрями діяльності братських шкіл; характеризувати вплив європейського Відродження на духовне життя України; порівнювати різні системи освіти в Україні: католицьку, протестантську, православну.



## Тема 12. Мистецтво епохи бароко (II половина XVII – XVIII ст.).

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Розвиток портретного жанру.
2. Особливості козацького портрета. Відомі художники.
3. Барокова музика. Нові вокальні жанри. Композитори.
4. Основні риси бароко в Україні
5. Архітектура козацького бароко
6. Український бароковий театр XVII - XVIII ст. Жанри.
7. Перегляд репродукцій і альбомів з теми.
8. Підготовка усного повідомлення про цікаві факти, що пов'язані з бароковими ансамблями України.
9. Інтерпретація ідей історичного стилю в сучасності.

*Відповіді на питання:*

1. Яким чином історичні події другої половини XVII -XVIII століть вплинули на українську культуру?
2. Чому Києво-Могилянську академію називали центром освіти і науки України?
3. Розкрийте специфіку українського (козацького) бароко.
4. У чому полягає значення козацьких літописів?
5. Назвіть пам'ятки архітектури України у стилі бароко.
6. Схарактеризуйте європейське та українське бароко.
7. Визначте особливості навчання у Львівському університеті у кінці XVIII ст.
8. Розкажіть про діяльність І. Мазепи.
9. Що ви знаєте про вертеп?

*Вимоги до знань:* здобувач вищої освіти повинен знати особливості стилю бароко в різних видах мистецтвах, історичні події другої половини XVII - XVIII ст. на розвиток української культури; основні здобутки українського народу в галузі освіти, науки, літератури і мистецтва.

*Вимоги до вмінь:* здобувач вищої освіти повинен вміти виділяти стилеві особливості бароко на прикладі конкретних творів мистецтва, розуміти історичні умови формування культури у козацько-гетьманську добу; розкривати специфіку становлення культури Нового часу у європейській культурі та визначати її типологічні риси; виявляти сутність українського бароко як загальнокультурного стилю та його прояви у мистецтві; розуміти історичну місію козацтва та усвідомлювати його роль у формуванні національної самовизначеності української культури.

## Тема 13. Життя та творчість Г. С. Сковороди як явище української барокової культури

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Визначте тематику байок Г. С. Сковороди.
2. Розкрийте історичне значення діяльності митця.

*Відповіді на питання:*

1. З якого приводу він сказав: «Світ подібний до театру»?
2. На визнанні чого будувалося філософське вчення Григорія Савича?
3. У чому виявилася своєрідність відображення народних ідеалів у творчості Г. Сковороди?
4. Чого навчають нас притчі-оповіді Григорія Савича?
5. Що пов'язувало Г. Сковороду з Харковом?
6. Які проблеми порушені в поезії «Всякому місту – звичай і права»?
7. Які художні твори присвячені Г. Сковороді?
8. «Щаслива людина», «сродна праця» – основні поняття філософії і творчості Г. Сковороди. Як їх розуміти і як вони співвідносяться з народними уявленнями?

*Вимоги до знань:* здобувач вищої освіти має знати, що таке «сродна праця», «поклик особистості», що відрізняє «працю сродну» від звичайної роботи; що працелюбність є особливістю національної ментальності; що «сродна праця» є реалізацією покликання.

*Вимоги до вмінь:* співвідносити нову інформацію із набутим досвідом; ділитися своїми знаннями, навичками; пояснювати свій вибір; уважно слухати один одного в умовах безпосереднього спілкування; демонструвати іншим результати своєї діяльності; висловлювати судження про філософські ідеї Г. Сковороди та їх актуальність.

## Тема 14. Художня культура України XIX століття

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Розвиток наукових знань в Україні у першій половині XIX століття.
2. Видатні українські письменники XIX століття
3. Роль Харківського університету в історії українського мистецтва.
4. Класицизм в українському мистецтві.
5. Схарактеризуйте систему середньої освіти України у XIX столітті
6. Український модерн в архітектурі

*Відповіді на питання:*

1. Який архітектурний стиль домінував в Україні у першій половині XIX ст.
2. У яких видах і жанрах образотворчого мистецтва працював Т. Шевченко? Назвіть найвідоміші твори.
3. Що нового привніс у розвиток українського живопису В. Штернберг?



4. Коли і де почав виходити перший український суспільно-політичний, літературно-мистецький та науково-літературний журнал «Основа»?
5. Які пам'ятки архітектури свідчать про розвиток українського мистецтва у XIX столітті?
6. Назвіть українських живописців I половини XIX ст.
7. Розкажіть про засновника нової української літератури – І. Котляревського.
8. Розкрийте внесок Т. Шевченка в українську духовну спадщину.
9. Що таке еkleктика та її прояви в архітектурі України II половини XIX ст.?

*Вимоги до знань:* головні тенденції розвитку зарубіжної культури епохи Просвітництва; розуміти відмінність романтизму, реалізму та сентименталізму; роль І. Котляревського та Т. Шевченка у становленні українського мистецтва; знати митців, що збагатили українське мистецтво.

*Вимоги до вмінь:* уміти визначити особливості та тенденції розвитку українського відродження; визначити історико-культурні поняття даного періоду; аналізувати зв'язок романтизму та українського національного відродження.

#### Тема 15. Мистецтво України XX ст.

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Живопис Ф. Кричевського.
2. А. Петрицький і мистецтво художників театру.
3. Графіка Г. Нарбута та її роль в розвитку українського образотворчого мистецтва.
4. Мистецтво плакату.
5. Архітектура початку XX ст. (модерн, неокласицизм, конструктивізм).
6. Конструктивізм і декоративізм у мистецтві архітектури. Комплекс споруд Держпрому в Харкові. Урядові будинки в Києві.

*Відповіді на питання:*

1. Які соціально-політичні передумови сприяли українському ренесансу 1920-х рр.?
2. Як європейський модернізм вплинув на українське образотворче мистецтво 1920-х рр.?
3. Що ви знаєте про «Молодий театр» та творче об'єднання «Березіль»?
4. Що ви знаєте про творчу спадщину «школи Бойчука»?
5. Назвіть ознаки творчого методу соціалістичного реалізму.
6. В яких стилізованих напрямках проходять пошуки українських митців у II половині XX ст.?
7. Назвіть представників «шестидесятництва».
8. Розкрийте зміст та ознаки поняття «постмодернізм».

9. Схарактеризуйте творчий спадок А. Малишка.

*Вимоги до знань:* розуміти історичні умови формування мистецтва в XX столітті; розуміти суть процесу експансії «маскультури» в сучасній культурі; розуміти різницю понять «елітарна культура» від «масової культури».

*Вимоги до вмінь:* аналізувати тенденції розвитку нового національного відродження в добу становлення незалежності України, характеризувати специфіку постмодерністської моделі світу в українській інтерпретації; аналізувати тенденції розвитку нового національного відродження в Україні; використовувати термінологію з даної теми.

#### Тема 16. Сучасне українське мистецтво: дизайн і естетика середовища.

*Самостійна робота здобувача вищої освіти:*

1. Визначте сутність понять: дизайн та художнє конструювання;
2. Визначте основні вимоги дизайну до формоутворення;
3. Види, категорії та властивості композиції.
4. Історія виникнення дизайну
5. Види віртуальних середовищ

*Відповіді на питання:*

1. Що називаємо дизайном?
2. Які суб'єкти дизайну відносяться до середовища?
3. У чому полягає професійна діяльність дизайнера?
4. Які етапи створення дизайн-проекту?

*Вимоги до знань:* засвоєння знань про дизайн як важливу складову проектування, його значення, завдання та вимоги дизайну до формоутворення предметного середовища, а також про засоби, властивості та якості композиції як основу дизайну;

*Вимоги до вмінь:* формування вмінь виконувати завдання зі складання різних видів композиції, розвивати логічне мислення, творчу уяву, виховувати основи естетичної культури, застосування практичних знань в сучасному дизайні.



## Рекомендована література

### Основна:

1. Актуальні аспекти сучасного українського музичного мистецтва: кол. монографія / ред.-упоряд. В. В. Сінельнікова, А. Б. Попова. Київ: Ліра-К, 2017. 212 с.
2. Багацький В. В., Кормич Л. І. Історія України. Київ: Алерта, 2010. 388 с.
3. Вечерський В. Українська дерев'яна архітектура. К.: Балтія-Друк, 2013. 119 с.
4. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. «Історія української культури»: Навчально-методичний посібник. Херсон, 2014. 85 с.
5. Гах І. Епоха митрополита: українське образотворче мистецтво першої половини ХХ століття. Львів: Манускрипт, 2017. 192 с.
6. Гомирева О. Акварельні портрети Т. Шевченка кінця 1830-х — першої половини 1840-х рр. та вплив П. Соколова / Треті Платонівські читання. Пам'яті академіка Платона Білецького (1922–1998): Тези доповідей Міжнар. наук. конф. Київ: Фенікс, 2015. С. 15–16.
7. Етнічна та етнокультурна історія України: у 3 т. / відп. ред. Г. А. Скрипник. К., 2011. Т. 2. 528 с.
8. Історія релігій в Україні: тези ХХІХ Міжнародної наукової конференції (21–23 травня 2019 р., м. Львів). Львів, 2019.
9. Історія української культури: конспект лекцій (для здобувачів освіти денної та заочної форм навчання і слухачів другої вищої освіти всіх спеціальностей) / О. Л. Рябченко, Ю. А. Беліков, В. П. Бурмака та ін.; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 182 с.
10. Кашуба М. Історія української культури. Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2011. 120 с.
11. Кислюк К. В. Українська культура І чверті ХХІ ст: повороти модернізаційних перетворень. Київ: Кондор-Видавництво, 2018. 196 с.
12. Криволапов М. Українське мистецтво ХХ століття в художній критиці. Теорія. Історія. Практика: монографія / М. Криволапов. 2-ге вид., переробл. і допов. К.: КИТ, 2010. 475 с.
13. Лещенко Н., Павлюк Р. Українська культура. Свята. Традиції. Обряди. Х.: Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. 192 с.
14. Мистецтво та шляхи його осмислення в дослідженнях молодих науковців. Матеріали ХІV Міжнар. наук.-творчої конф. здобувачів освіти та аспірантів. Харків: ТОВ «С.А.М» видавництво, 2014.
15. Музичне мистецтво України. (Питання історії, питання педагогіки, питання виконавства, музичне мистецтво в творчих персоналіях): кол. монографія / ред.-упоряд. Н. М. Кречко. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 204 с.
16. Найдено О. Українська народна картина. Поетика. Семантика. Космологія. Київ: Видавничий дім «Стилос», 2018. 240 с.

17. Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Грищенко І. В. та ін. Історія української культури: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2013. 340 с.
18. Стельмашук Г. Г. Українське народне вбрання. Львів: Література та мистецтво, 2019. 255 с.
19. Сучасне музичне мистецтво: навч. посібник / О. В. Матвєєва. Бердянськ, 2015. 312 с.
20. Українське народне декоративне мистецтво: навч. посіб. / Захарчук-Чугай Р. В., Антонович С. А. К., 2012. 342 с.
21. Хома І. Я. Історія української культури: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. 356 с.
22. Шейко В. М., Білоцерківський В. Я. Історія української культури. К.: Знання, 2012. 272 с.
23. Щербаківський В., Щербаківський Д. Українське мистецтво: в двох томах з додатками. Харків: Видавець Савчук О. О., 2015. 472 с.

### Додаткова:

1. Білозуб Л. Національний аспект українського музичного мистецтва. *Наук. записки ТНПУ ім. Володимира Гнатюка*. Тернопіль, 2014. №1. С. 116–122.
2. Гомирева О. Зміна художньої мови в пейзажах Т. Г. Шевченка в період заслання / Ювілей НАОМА: Мистецький контекст в Україні ХХ століття: Традиції та новачі мистецтвознавчої діяльності. Тези Всеукр. наук. конф., присвяченої 100-річчю заснування Української академії мистецтва 25-28 квітня 2017 р. Київ: Фенікс, 2018. С. 74–75.
3. Гринь Л. Історичний аспект розвитку української вокальної школи ХХ сторіччя. *Вісник Запорізького національного університету*. Запоріжжя, 2012. Вип. 1 (17). С. 45–49.
4. Гуральна С. С. Світські хори у розвитку церковного співу Галичини. Мистецька культура: історія, теорія, методологія: тези доповідей V Міжнар. наук. конф. (24 листоп. 2017 р., м. Львів). Львів: Растр-7, 2017. С. 68–73.
5. Данко М. Закарпатська філармонія у 1946–1999 роках. *Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення*. Ужгород, 2010. Вип. 2. С. 27–44.
6. Дмитренко М. Символи українського фольклору: Монографія. К.: УЦКД, 2011. 400 с.
7. Історія декоративного мистецтва України: у 5 т. / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України: голов. ред. Г. Скрипник; наук. ред. Т. Кара-Васильєва. К., 2011. Т. 4: Народне мистецтво та художні промисли ХХ ст. 512 с.
8. Історія релігій в Україні: тези ХХІХ Міжнародної наукової конференції (21–23 травня 2019 р., м. Львів). Львів, 2019.
9. Історія української музичної культури: підручник / Л. П. Корній, Б. О. Сюта. К.: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2011. 719 с.
10. Костриця М. Ю., Михайлишин О. Л. Храм Святого Василя в Овручі. К.: Техніка, 2011. 96 с.



11. Культурологія: теорія та історія культури: навч. посіб. / за ред. І. І. Тюрменко. К.: Центр навч. літ., 2010. 370 с.
12. Музей Волинської ікони: книга – альбом / за ред. В. С. Александрович. К.: АДЕФ-Україна, 2012. 400 с.
13. Плазовська Л. В. Декоративне мистецтво в практиці вчителя образотворчих дисциплін : навчальний посібник. К.: Кондор, 2013. 258 с.
14. Пресіч О. Вивчення символізму в українському іконописі. *Всесвіт*. 2012. №7–8. С. 205–215.
15. Хай М. Музично-інструментальна культура українців (фольклорна традиція): 2-ге вид., виправл. і допов. К.: Дрогобич, 2011. 559 с.

Навчальне видання

**Мкртічян Оксана Альбертівна**

Методичні рекомендації

Відповідальний за випуск: Мкртічян О.А.

Комп'ютерна верстка: Ковтун А.В.

Коректор: Бакай С.Ю.

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть автори

Підписано до друку 05.12.2019 Формат 60х84 1/16  
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.  
Ум. друк. арк. 1,7 Обл.-вид. арк. 1,85 З  
ам № 29-03/21 Тираж 100 прим. Ціна договірна.

**Віддруковано:**

«ФОП Напольська А.В.»  
Виписка з ЄДР ІОО та ФОП № 2 480 000 0000 152491  
від 01.10.2013 р.  
м. Харків вул. Я.Мудрого (був. Петровського), 34  
т.: 700-42-81